

Практичне заняття 3

Тема 3. Стратифікація населення, середній клас та його роль у модернізаційних процесах

План

1. Соціальна структура населення

Поняття: впорядкованість суспільства за ознаками статусу, доходів, влади, освіти. Типи соціальних структур: консервативна, прогресивна. Роль у модернізації.

2. Соціальна стратифікація в умовах економічних трансформацій

Механізми: розподіл ресурсів, нерівність доступу до освіти, охорони здоров'я, працевлаштування. Соціальна нерівність як фактор напруги, що може гальмувати модернізаційні процеси. Соціальна справедливість як умова гармонізації інтересів груп та підвищення легітимності реформ.

3. Структура доходів і соціально-економічні показники

Джерела доходів: заробітна плата; доходи від підсобного господарства; підприємницький прибуток; державні трансферти (пенсії, субсидії, допомоги); доходи від власності; індивідуальна трудова діяльність; вартість безоплатних послуг.

Індикатори нерівності: коефіцієнт Джині, децильний коефіцієнт, коефіцієнт Рейнбоу. Методи розрахунку.

4. Середній клас як рушій модернізації

Характеристика: економічна самостійність, освітній рівень, активна громадянська позиція. Функції: стабілізуюча, інноваційна, інтеграційна.

5. Взаємозв'язок соціальної структури і модернізації

Зміни у стратифікації впливають на стійкість політичних інститутів і якість життя. Зростання нерівності створює загрозу соціальній злагоді й реформам. Баланс між традиційними та модерними структурами забезпечує адаптивність суспільства.

6. Модернізаційні траєкторії

Глобалізаційний контекст: вплив інтеграції в світову економіку на формування нових груп. Адаптивні стратегії, ендогенні стратегії. Взаємодія традиційних і модерних структур: поступова трансформація із залученням культурної спадщини та соціальних практик.

Доповідь.

Соціальна структура сучасного українського суспільства: тенденції та виклики модернізації (аналіз розшарування населення; роль освіти, міграції, цифровізації).

Питання для обговорення

1. Які основні відмінності між консервативною та прогресивною соціальною структурою?
2. Назвіть основні джерела доходів населення згідно з програмою курсу.
3. Як розраховується коефіцієнт Джині і що означають його крайні значення?
4. У чому полягає сутність децильного коефіцієнта диференціації доходів?
5. Які функції виконує середній клас у процесах модернізації суспільства?
6. Чи можна вважати зростання середнього класу гарантією стабільності суспільства? Чому так/ні?
7. Наскільки соціальна нерівність є стимулом розвитку, а наскільки – загрозою для модернізації?
8. Які чинники в сучасній Україні найбільше впливають на звуження чи розширення середнього класу?
9. Чи здатні адаптивні стратегії модернізації забезпечити подолання соціальної нерівності в умовах глобалізації?
10. У чому полягає взаємодія традиційних і модерних соціальних структур? Чи можливий компроміс між ними?